

конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании». – 2011. – Выход 4. Том 25. – С.82-85

11. Шимкова В.Є. Механізми інформаційного забезпечення туристичних підприємств на засадах логістики / В.Є. Шимкова // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. – 2009. – №13. – С.273-278.

УДК 658.589

Полінкевич О.М., д.е.н., проф.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТЬ «АДАПТАЦІЯ» ТА «АДАПТИВНІСТЬ» В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

В статті зазначено, що існують різні підходи до визначення понять «адаптивність» та «адаптація», які не є тотожними. Описано авторські підходи до визначення цих понять та окреслено власні дефініції. Зазначено, що адаптація є процесом, а адаптивність як здатність системи змінювати стан суб'єкта господарювання.

Ключові слова: вартість клієнта, підприємство, вартість підприємства, адаптація, адаптивність, підприємницька система.

Polinkevych O.M.

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF «ADAPTATION» AND «ADAPTIVITY» IN ECONOMIC SCIENCE

The article states that there are different approaches to the definition of the concepts of «adaptability» and «adaptation», which are not identical. Author's approaches to defining these concepts are described and their own definitions are outlined. It is noted that adaptation is a process, and adaptability as the ability of the system to change the state of the entity.

In today's conditions, the adaptation of activity to changing conditions becomes important. And more and more enterprises are trying to adapt their business processes to new business conditions. Understanding the essence of economic concepts facilitates transformation and contributes to the development of business strategy, taking into account the processes and transformations that take place in world and domestic economic science.

Given the complex nature of the concept of «adaptation» and «adaptability», the polypectomy of its content, as well as the lack of a common approach to their interpretation, there is a need for a generalization of approaches and the presentation of their own interpretation of concepts through the synthesis of previous definitions.

In studies, the problems of adapting the company to the market in Ukraine until 1997 focused on the lack of harmony between the enterprise as a system and the external environment of functioning. The period of «breakthrough» in studying the problems of adaptation to market conditions can be considered 2001. After 1997, in 1998, the

Ukrainian economy experienced a structural crisis (the default of Russia), and in 2004 there was the «Orange Revolution», which marked the beginning of a systemic crisis.

Adaptation refers to the process of developing and implementing measures aimed at establishing cooperation between the external and internal environment of an enterprise, adjusting the business environment, and also influencing it through adaptation (passive adaptation) or radical change or improvement (active adaptation), the result of which is avoidance threats, the use of potential opportunities in a behavioral economy. Adaptability will be defined as the ability of the system to change the state of the subject of business under the influence of external and internal conditions; determine the properties of the business system and the possible consequences of the impact on the value of the company and its customers.

Key words: cost of the client, enterprise, cost of the enterprise, adaptation, adaptability, business system.

Полинкевич О.Н.

ЭВОЛЮЦИЯ ПОНЯТИЙ «АДАПТАЦИЯ» И «АДАПТИВНОСТЬ» В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКЕ

В статье указано, что существуют различные подходы к определению понятий «адаптивность» и «адаптация», которые не являются тождественными. Описаны авторские подходы к определению этих понятий и обозначены собственные дефиниции. Отмечено, что адаптация является процессом, а адаптивность как способность системы изменять состояние предприятия.

Ключевые слова: стоимость клиента, предприятие, стоимость предприятия, адаптация, адаптивность, предпринимательская система.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах важливого значення набуває адаптація діяльності до змінних умов. Причому все більше підприємств намагаються адаптувати свої бізнес-процеси до нових умов господарювання. Розуміння сутності економічних понять полегшує перетворення та сприяє виробленню стратегії функціонування бізнесу з урахуванням процесів та перетворень, які відбуваються у світовій та вітчизняній економічній науці. Оскільки ринкове середовище постійно змінюється, то відсутня стала економічна парадигма, яка характерна лише для вітчизняної науки. Це впливає на економічну науку, змінюючи підходи до трактування та розуміння тих чи інших термінів з урахуванням світогосподарських процесів та новітніх технологій в управлінні. Зважаючи на це варто приділити увагу змістовому наповненню окремих категорій, термінів та

понять, які використовуються суб'єктами господарювання. До них відносять «адаптація» та «адаптивність».

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Серед науковців, які сформуvalи фундамент цього напрямку дослідження, відмітимо праці Р. Л. Акофф [1], Д. Магидсон [1], Г. Д. Эддисон [1], О. М. Анісімова [3], С. Б. Виноградський [4], А. В. Овечко [4], В. Л. Петренко [4], О. М. Колодіна [6], С. А. Кравченко [7], В. В. Кузьменко [8], Д. В. Гришин [8], О. М. Марков [10], А. А. Охтен [11], О. Р. Виноградова [11], А. А. Червоний [13], В. П. Лукьященко [13], Л. В. Котин [13], А. А. Швиндина [14], Ю. А. Андрійчук [2], В. П. Лешук [9] та інші.

Проте в їхніх роботах проводилося дослідження лише окремих аспектів, які стосуються понять «адаптація» та «адаптивність». Проте до сьогодні відсутній комплексний підхід до визначення цих понять в умовах поведінкової економіки.

Цілі статті. Враховуючи складну природу поняття «адаптація» та «адаптивність», поліаспектність його змістовного наповнення, а також відсутність єдиного підходу до їхнього тлумачення, виникає необхідність узагальнення підходів та подання власного трактування понять через синтез попередніх дефініцій. Поза дослідженнями вчених залишається багато суперечливих і водночас актуальних питань щодо понять «адаптивність» та «адаптація». Тому вважаємо необхідним сконцентрувати увагу і обґрунтувати авторську позицію щодо цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Адаптивність в умовах невизначеності є вирішальним фактором забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. При існуючій конкуренції промисловим підприємствам потрібно враховувати мінливість зовнішніх умов при постійному освоєнні нових сфер діяльності та нових технологій – це формує необхідність розвитку процесів адаптації через динамізм навколишнього середовища [3, с. 195].

У дослідженнях проблематики адаптації підприємства до ринку в Україні до 1997 року увага концентрувалася на відсутності гармонії між підприємством як системою та зовнішнім середовищем функціонування [7, с. 27].

Періодом «прориву» у вивченні проблематики адаптації до умов ринку можна вважати 2001 рік. Результати досліджень Виноградського С.Б. [4, с. 131–137; 5, с. 84–88] містять концептуальні позиції системи адаптивного менеджменту з чітко встановленими контурами активної та пасивної адаптації.

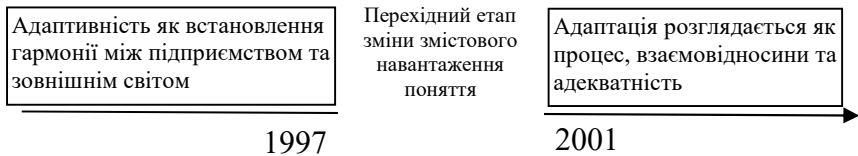

Рис. 1. Зміна поглядів на поняття «адаптація» в економічній науці*

* узагальнено автором

Після 1997 року у 1998 році українська економіка переживала структурну кризу (дефолт Росії), а у 2004 році відбулася «Помаранчева революція», яка ознаменувала початок системної кризи.

Марков О.М. [10, с. 5] акцентує увагу на тому, що в економічній науці зміст категорії «адаптація» має три змістові відтінки. По-перше, адаптація розглядається як процес, за допомогою якого підприємство змінюється і пристосовується до умов довкілля. По-друге, адаптація поширюється на взаємовідносини між підприємством і зовнішнім середовищем. По-третє, сенс адаптації означає міру відповідності (адекватності) між підприємством і середовищем.

Кравченко С.А. [7, с. 5] пропонує групувати відомі визначення поняття «адаптація» в 4 групи:

- цільові, які відображають пристосування підприємства до умов ринку;

- через головну ознаку, що передбачають збереження підприємства в працездатному стані, витримування конкуренції в умовах ринку, зміну організації з метою виживання;

- полісемантичні, які враховують реагування системи управління на зміни середовища, коригування системи прийняття рішень;

- комбіновані, які поєднують кілька підходів до трактування категорії.

Червоний А.А. [13] стверджує, що адаптацію сучасні науковці розглядають в трьох аспектах:

- адаптація як властивість системи пристосовуватися до можливих змін умов функціонування;

- адаптація як процес пристосування адаптивної системи;

- адаптація як метод, заснований на обробці інформації, що надходить для досягнення деякого критерію оптимізації.

Акофф Р.Л., Магідсон Д. та Еддісон Г.Д. [1, с. 137] наголошують на прояві феномену адаптації як властивості, що тлумачать здатністю підприємства реагувати на зміни ринкових умов з метою отримання сприятливих наслідків для його діяльності. Такої ж думки дотримується Марков О.М. [10, с. 6], який розглядає адаптацію як здатність підприємства інтерактивно реагувати на зміни зовнішнього оточення шляхом впливу на його елементи або за рахунок перебудови власної організаційно-функціональної структури.

В результаті вивчення літературних джерел щодо тлумачення феномену адаптації Андрійчук Ю.А. запропоновано систематизувати існуючі підходи у чотири основні групи [2]:

- визначення, які тлумачать адаптацію як властивість, яка передбачає здатність підприємства реагувати на зміни;

- визначення, які розкривають адаптацію як процес підлаштування системи до змін середовища;

- визначення, які відображають адаптацію як ресурс, запас стійкості для пристосування під час нестабільності;

- визначення, в яких адаптація розкрита як результат, що є новим станом підприємства через переналаштування.

Варто зазначити, що у теорії управління доволі часто спостерігається ототожнення понять «адаптація» та «адаптивність».

У зарубіжних літературних джерелах поняття адаптивність (adaptability) доволі часто ототожнюється із гнучкістю (flexibility), випередженням (anticipation) та здатністю до швидкого переналагодження (agility).

Для Швіндіної А.А. [14, с. 22] адаптивність – це здатність системи автоматично змінювати алгоритм свого функціонування та свою структуру з метою збереження чи досягнення оптимального стану при змінах зовнішніх умов. Кузьменко В.В. та Гришин Д.В. [8, с. 3] трактує адаптивність як здатність системи, організації чи окремої людини пристосовуватися до різних умов зовнішнього середовища. Колодіна О.М. [6, с. 53] розуміє адаптивність як здатність живої матерії на всіх рівнях організації адаптовуватися до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою різних механізмів пристосування. А на думку Охтеня А.А. та Виноградової О.Р. [11, с. 105], адаптивність – це здатність відслідковувати та аналізувати зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, які можуть нести загрозу системі.

Якщо найчастіше здатність адаптовуватися до мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища називають адаптивністю, то можна вважати помилковим твердження Акоффа Р.Л., Магідсона Д. та Еддісона Г.Д. [1, с. 137], а також Маркова О.М. [10, с. 6], які властивість суб'єкта господарювання підлаштовуватись називають безпосередньо адаптацією.

Висновки. Під адаптацією розуміємо процес розроблення та запровадження заходів, спрямованих на налагодження співпраці між зовнішнім та внутрішнім середовищем підприємства, коригування бізнес-середовища, а також впливу на нього через пристосування (пасивна адаптація) чи докорінну зміну або удосконалення (активна адаптація), результатом чого є уникання загроз, використання потенційних можливостей в умовах поведінкової економіки.

Адаптивність визначимо як здатність системи змінювати стан суб'єкта господарювання під впливом зовнішніх та внутрішніх

умов; визначати властивості підприємницької системи та можливі наслідки впливу на вартість підприємства та його клієнтів.

1. Акофф Р.Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Р.Л. Акофф, Д. Магидсон, Г.Д. Эддисон. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс. 2007. – 265 с.
2. Андрійчук Ю.А. Адаптивне планування інноваційної діяльності підприємств: сутність, особливості, принципи / Ю.А. Андрійчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – № 5 (180). – 2011. – С. 147–150.
3. Анісімова О.Н. Адаптація економічного механізму функціонування промислових підприємств з урахуванням кон'юнктури міжнародного бізнесу : монографія / О.М. Анісімова. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – 280 с.
4. Виноградський С.Б. Концепция адаптивного менеджмента фирмы / С.Б. Виноградський. А.В. Овечко. В.Л. Петренко // Вісник Донецького університету. – 1999. – №3. – С. 131–137.
5. Виноградський С.Б. Оперативное управление реализацией стратегий в адаптивном менеджменте / С.Б. Виноградський // Вісник ДонГУ. 2000. – №3. – С. 84–88.
6. Колодіна О.М. Теоретичні основи сутності та змісту економічної адаптивності підприємства / О.М. Колодіна // Науковий журнал «Вісник Хмельницького національного університету». – 2010. – №1. – С. 52–59.
7. Кравченко С. А .Адаптация экономического механизма функционирования сельскохозяйственных предприятий к условиям рынка : монографія / С.А. Кравченко. – К.: ННЦ ИАЭ, 2008. – 444с.
8. Кузьменко В.В. Теоретические аспекты функционирования адаптивной системы управления предприятием / В.В. Кузьменко, Д.В. Гришин // Вестник СевКавГТУ. – 2003. – №2 (10). – С. 1–5.
9. Лещук В.П. Структурно-логічна модель механізму адаптації бізнес-процесів промислових підприємств до економіки знань / В.П. Лещук // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 9 (159). – С. 53–59.
10. Марков О.М. Адаптивне планування діяльності машинобудівного підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.М. Марков. – Запоріжжя. 2004. – 20 с.
11. Охтенъ А.А. Теоретические основы адаптивного планирования производства / А.А. Охтенъ, О.Р. Виноградова // Збірник наукових праць «Науковий вісник ЧДІЕУ». – 2009. – № 4. – С. 101–107.
12. Полінкевич О.М. Механізми адаптації бізнес-процесів промислових підприємств до нової економіки: монографія / О.М. Полінкевич. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. – 445 с.
13. Червоный А.А. Надежность сложных систем / А.А. Червоный, В.П. Лукьященко. Л.В. Котин. – М.: Машиностроение, 1976. – 288 с.

14. Швиндина А.А. Адаптация организационных структур управления к современным рыночным условиям / А.А. Швиндина // Вісник СумДУ. – 2008. – № 1. – С. 20–25.

УДК 331.101.262

Рудь Н.Т. д.е.н., професор
Луцький НТУ

ГЕНЕЗА КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Досліджено генезис концепції людського розвитку, яка тісно пов'язана з теорією людського капіталу. У роботі визначено їх спільні та відмінні риси. Визначено стадії людського розвитку, починаючи від народження і продовжуючи трудовою діяльністю. Виділено духовні, культурні, фізіологічні, інтелектуальні та матеріальні потреби в контексті реалізації положень концепції людського розвитку. Рекомендовано в сучасній концепції враховувати інноваційний потенціал особистості.

Ключові слова: людський розвиток, людський капітал, людський потенціал, принципи, потреби.

Рудь Н.Т.

ГЕНЕЗИС КОНЦЕПЦИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. Исследован генезис концепции человеческого развития, который тесно связан с теорией человеческого капитала. В работе определены их общие и отличительные черты. Определены стадии человеческого развития, начиная от рождения и продолжая трудовой деятельностью. Выделены духовные, культурные, физиологические, интеллектуальные и материальные потребности в контексте реализации положений концепции человеческого развития. Рекомендовано в современной концепции учитывать инновационный потенциал личности.

Ключевые слова: развитие общества, человеческий капитал, человеческий потенциал, принципы, потребности.

Rud N.T.

GENESIS OF THE CONCEPT OF HUMAN DEVELOPMENT

Abstract. The genesis of the concept of human development, which is closely connected with the theory of human capital, is explored. The work defines their common and distinctive features. The stages of human development, from birth and continuing to work, are determined. The spiritual, cultural, physiological, intellectual and material needs in the context of implementation of the provisions of the concept of human development are highlighted. It is recommended in the modern concept to take into account the innovative potential of the individual.